

## LISTEK.

## Kraljevič Marko.

(Po Fr. Hubada).

Jugoslovanskim narodom se je priljubil med vsemi junaki najbolj kraljevič Marko; njegovo ime slavi pesem od Triglava do Črnega morja pa do grškega zaliva. On je postal prav naroden junak, katerega je okrasila domišljija narodova z vsemi prednostmi, kolikor si jih le more domisliti o svojem ljubljencu. Njemu se dandanes pripisujejo mnogo tega, kar se je rešilo v poverju iz časov poganskih.

Da je bil kraljevič Marko nekdanj Slovencem v isti meri znan, kakor še dandanes Srbom in Bolgarom, dokazujejo nam narodne pesmi slovenske, katere so se še ohranile med nami. V mnogem oziru pa ga je izpodrinil drug junak, katerega se je ohranilo srce slovensko tem bolj, čim večjega pomena je postalo njegovo delovanje za naše pokrajine. Kralj Matjaž, o katerem narod pripoveduje, da so bili za njega „zlata časi“, vrnil se je na njegovo mesto; kajti ta je bil v srednjem veku večje važnosti za blagor naše domovine. Srbi pa so verno ohranili spomin Markov, ker jim je bil ob času turške bede in tujega nasilstva vzvišen vzor boritelja za narod, za pravico, za resnico in vero. Kdor je le enkrat čul slepeca tožnim glasom pevajočega o tem junaku, slišal je iz glasa njegovega vso žalost in vso bedo, katere je trla srce nesrečnemu ljudstvu do naših časov. On mu je bil tolažnik, on je hrabil mladino v boju proti sovražniku. Kedar je po albanskih gorah v revni koči zadonela pesem o Marku, kako je tiral Turčina, kako je branil vdove in sirote, tedaj so se iskriale mladeniču oči, trdneje se je handžara oklepala roka, in marsikdo je prisegal ob taki priliki, da bo postal in ostal zvest branitelj narodu in veri. Kakor so nekdanj Spartanci popevali Tirtejeve (Tirtej je bil grški pesnik, ki je zlagal Spartancem bojne pesmi.) pesmi v boju za dom, tako so korakali Srbi, pevajoči pesmi o Marku, v boj za zlato svobodo.

Marko, sin Vukašina (Vukašin je bil srbski kralj, tekmeč kralju Urošu, kateremu je vzel po mnogih bojih leta 1366 oblast čez Srbijo. Leta 1371 je bil Vukašin v bitki ob Marici od Turkov premagan in ubit.) in Jevrosime, poročil se je v Skadru (Skutari) na Bojani. Pred rojstvom njegovim se je sanjalo mater, da je porodila zmaja, kateri je sekal Turkom glave. Največji srbski junaki so se zbrali pri njegovem krstu in mu nadeli ime Marko.

Komaj mladenič doraste, pošlje ga že oče na pašo z živino, jedi pa mu ne da seboj, češ, da bi se vadil zgodaj trpeti lakoto. Drugi pastirji so se rogali slabotnemu dečku; namesto njih je moral vračati čredo, oni so se pa veselili; joj njemu, če se je kaj obotavljal, marsikatero gorko je pretrpel od svojih tovarišev. Trdosrčneži mu niso privoščili niti trde skorje kruha. Objokan in obupan zbeži torej od neusmiljenih drugov in tava po planini sem ter tje. Kar zapazi na trati, kamor je najhuje pripekalo sonce, mlado dete, speče v vročini. Do srca se mu usmili revče; hitro steče v gozdič, nalomi košatih vej in jih potakne v zemljo okoli spečega otroka, da mu napravi hladne sence. Sam pa sede pod drevo ter premišlja o hudobnih pastirjih in o svoji živini. Kar pride na trato vila s planine. Ko zapazi mati svoje dete, speče v hladni senci, razveseli se in pravi pri sebi: „Ko bi vedela, kdo je napravil senco mojemu sinku, dala bi mu, kar bi hotel!“ Med tem zapazi Marka in zve od njega, da je on dobrotnik otrokov.

„Kaj pa hočeš za to, da si napravil senco mojemu sinku?“

„Ej, sestra, kaj bi te prosil, saj mi ne moreš dati, česar bi rad!“

„No, kaj pa hočeš? Le povej mi!“

Revež je mislil vedno le na pastirje, kateri so ga topli tako neusmiljeno; zato reče, da bi bil rad tako močen, da bi ga pastirji ne mogli več strahovati.

„Ako nočeš drugega, ti lahko pomorem“, odgovori vila. Nato mu da piti mleka in pravi: „Poskusi, ali moreš vzdigniti ta-le kamen“. Blizu drevesa je ležal kamen, težak 20 stotov. Marko zgrabi kamen, ali ne gane ga še. Vila mu da torej v drugo mleka. Marko se napije in vzdigne kamen. Ali še v tretje mu da vila mleka, in Marko vrže kamen tako daleč, da ni mogel videti več, kam je padel. Vesela njegove moči, mu da hvaležna mati še mleka za požirek. (Ta pravljica je tudi med Slovenci marsikje razširjena.) Nato ga pelje na vilinski dvor in mu reče, naj si izbere konja, kakoršnega si hoče. Marko pa ne vzame kar prvega, temveč si jih izbira. Prvega prime za rep in ga potegne iz hleva. Tako jih poskuša več. Naposled zagleda šarca, konja mršavega, pisanega. Poskusi tudi njega. Ali konj se upre na noge in obstoji kakor priklenjen, še ganiti ga ne more mladenič. Vesel vzklikne Marko: „Ta bo za-me, tega mi daj!“ Vila mu ga da, a potem ga še pelje v orožarnico, podari mu popolno bojno opremo, sabljo damaščanko in dve bodali, pa reče: „Ako ti bo kdaj huda pela, le pokliči me, vilo iz planine, pomagala ti bodem!“

Lepo se zahvali dečko, pa jaha domov. Oče in mati sta ga bila vesela, vendar pa je moral še po živino. Ko pride do pastirjev, ga začno zmerjati in ga hočejo biti; Marko pa zgrabi prvega potolče ž njim druge ter žene svojo živino domov.

Komaj je imel 12 let, jaha z bratom Andrejem na Kunar-planino. Tri dni se potikata okrog brez jedi in pijače, da že ni mogel Andrej trpeti več lakote in žeje ter je šel v krmo, da si kupi jela in pila. Tam ga pa upijani Roša harambaša in ga ubije. Marko čaka brata 3 dni na planini. Ker ga pa le ni, gre v krmo in pokonča harambašo in 60 njegovih tovarišev.

Kasneje ga pošlje oče v Prizren (Prizren je bilo nekdanj glavno mesto starega srbskega kraljestva; mesto so Srbi dne 30. oktobra t. l. zopet zavzeli) na carjev dvor, da se priuči junaškemu obnašanju. Bil je bistra glava, nauči se vsega, kar treba junaku. Z junaštvom in svojim razumom se prikupe carju Dušanu, in ta si ga izbere za pisarja. Pisal je „knjige carostavne“ (od cesarja sestavljene) in vedel za vse naredbe carjeve.

Dolgo je gospodoval car Džilan Silni. Ko pa zbolil, pozove žena carjeva Vukašina in vso gospodo v Prizren, da zvedo zadnje oporoke carjevo. Vlada Nedeljko izpove Dušana, in ta pokliče Vukašina k sebi in reče: „Tebi, Vukašin, priporočam narod in vojvode, tebi priporočam svojega sinčka Uroša. Ima komaj 40 dni. Namesto njega vladaj ti, da doraste, potem pa mu izroči carstvo!“ To so bile zadnje besede mogočnega carja.

Vladal je tedaj Vukašin. Kmalu pa se ga loti želja, da bi sam postal car. Ko Uroš doraste, potegnejo se nekateri vojvode zanj. Ali greh je prelivati kri; zato pripravi Vukašina in njegova brata, gojka in Uglješo, katere sta tudi carstvo terjala za-se, in Uroša, naj se zbero na Kosovem polju, da se dogovore, čegavo je carstvo.

Na določen dan se zbero na Kosovem polju poleg cerkve Samodreže štirje tabori: Vukašinov, Gojkov, Uglješev in Urošev. Ker se ne morejo pogoditi, dogovore se, da bodo poslali poslanca v Prizren po vladiko Nedeljka, kateri je izpovedal in obhajal umirajočega Dušana; on jim naj pove, čegavo je carstvo. Nedeljko pa odgovori: „Carja nisem vprašal o carstvu, ampak le o grehih njegovih. Pojdite v grad Filip k Marku; on je pisal knjige carostavne, torej ve, čegavo je carstvo. On bo povedal resnico, ker se ne boji nikogar razun Boga istinitega.“

posebno zanimanje za nove povesti in legendne pravoslavni svetnikov, nadalje za ruske junaške pripovedke in za junaške čine ruskega naroda. Telesno vzgojo carjevičev vodi car sam. Carjevič se udeležuje vaj vojaške mladeniške brambe, katerih se udeležujejo sinovi vojakov kot tovariši carjevičevi. Ob prostem času se carjevič sprehaja, vozi kolo, nabira jagode in gobe, po zimi sanjka. Povsod ga spremlja njegova strežnica. Za carjevičevu zdravje skrbita 2 telesna zdravnik.

**Legenda o sv. Sofiji.** Sedaj, ko se vrši vojna štirih balkanskih držav proti Turčiji, je oživela zopet legenda ali pravljica o sv. Sofiji. V trenutku, ko je dne 29. maja 1453. Mohamed prijahal v baziliko sv. Sofije v Carigradu, je bral duhovnik mašo. V cerkvi je nastalo kričanje, duhovnik ni mogel dokončati maše, marveč je vzel sveto posodo in knjige ter odšel pri stranskih vratih. Turški vojaki so planili za njim, ali kjer so bila vrata, je nastal zid, duhovnik je izginil in vojaki ga niso mogli zasledovati. Kadar bo vrnjena sveta Sofija krščanstvu, pravijo Grki, takrat se oni zid odpre, mašnik bo stopil k oltarju in bral bo mašo do konca. Pa je še druga: Dve velikanški sveči sta postavljene ob strani „mirhaba“ (glavne molišča v mošeji) in gorita ob velikih svečanostih. Pravijo, da kadar sveči popolnoma dogorita v notranjosti, postane sveta Sofija zopet krščanska. Radi tega pa je nastavljen poseben čuvaj, ki čuva, da sveči ne opešata. Morda le opešata in morda le pride o. ni duhovnik iz zidu dokončat mašo.

**Sedem let je že zaprt, pa noče povedati svojega imena.** V Bruslju v Belgiji imajo zaprtega nekega človeka, ki noče povedati kdo je, in tudi drugače ni bilo še mogoče dognati njegovega imena. Te

Pokličejo Marka. Pred odhodom ga še opominja mati: „Ne govori krivo niti za očeta, niti za strica. Bolje ti je izgubiti glavo, nego ogrešiti dušo svojo!“ Sin vzame knjige carostavne, sede na šarca, in jaha na Kosovo.

Oče in strica mu obetata carstvo, ako bi govoril njim na ljubo; toča Marko ne pogleda nobenega, temveč ide k Urošu. Drugo jutro se zbere gospoda k mašil po maši pa prečita Marko knjige in razsodi: „Carstvo je Urošev! Od očeta je ostalo sinu, njemu je car sporočil carstvo, ko je umiral.“

Razkačen na te besede skoči Vukašin na noge, potegne handžar izza pasa in hoče posekati sina. Sinu pa se ne spodobi, bojevati se z očetom, in Marko beži pred njim okoli cerkve, Trikrat priteče okoli, kar začuje glas iz cerkve: „Beži v cerkev, da ne pogineš od očeta za pravico božjo!“ Vrata se odpro sama in se zopet zapro za njim. Vukašin pa mahne v svoji jezi po vratih, in glej čudo, poci se kri. Prestrašen zavpije oče: „Joj, sina sem umoril!“ Iz cerkve pa se čuje glas: „Marka nisi posekal, ampak angelja božjega.“

To razljuti Vukašina še bolj, on preklinja ljuto svojega sina: „Sin Marko, naj te Bog ubije, da ti ne da ni groba ni poroda, da ne pustiš duše, dokler ne postaneš sluga turškega carja!“ (Takšno kolno oče, car Uroš pa ga blagoslovila: „Marko, Bog ti pomogel! Naj ti boče lice svetlo med modrijani, naj seka v boju sablja tvoja, da na svetu ne to boljšega junaka, da se bo spominjalo tvoje ime, dokler bo sijalo solnce in svetil mesec!“

Tako je bil razsodil Marko, čegavo je carstvo. Nad njim pa se je izpolnila kletev očetova in Urošev blagoslov. (Uroš je vladal od leta 1355 do 1366 staro Srbijo.)

Po strašnem dogodku pred cerkvijo se razide gospoda, Marko pa se vrne na svoj grad Filip. Mati ga tolaži in se veseli, da se je tako moško potegoval za pravico. Ali sina ne trpi dolgo doma. Kletev ga žene po svetu, kakor pripoveduje narodna slovenska pesem, da si skovati sabljo, s katero je presekaval kovaču nakovalo, in buzdovan, (Buzdovan pomeni lesen bat.) težak 12 stotov, pa gre po svetu.

Kmalu zasluje njegovo ime. Reveži so ga blagoslovljali, kajti pomagal je rad, komur je le mogel; varoval in branil je vdove in sirote. Turki pa so se ga zbal, ako so le čuli ime njegovo, kajti on ni pripuščal zatirati nikogar.

Izmed srbskih junakov se je priljubil najbolj Miloš Obliču. Bila sta pbratima. Nekdanj jezdit čez Miroč-planino. Marku se je dremalo. Prosi tedaj Miloša, naj bi zapel. Ali pbratim se boji vile Ravijole, katere mu je zažugala, da ga usmrti, ako ga sliši peti po planini. A Marko mu reče: „Zapoj, pbratime; dokler imam šarca in buzdovan, ne stori ti vila nič hudega!“ Miloš zapoje o starih junakih, kako so junačili, kako so stavili samostane, ustanavljali zadušbine (zadušnice) za dušo svojo. Marku se omili pesem, nagne se na sedlo, pa zaspi. Vila čuje Miloša in jame odpevati. A Miloš ima lepše grlo od vile same. Zato se razljuti Ravijola in ustrelji Miloša puščico ravno v belo grlo. „Joj mi, pbratime!“ vzklikne junak in pade s konja. Marko se vzbudi, vidi ranjenega junaka, pa izpodbode šarca za vilo. Po 3 kopja na visoko, po 4 kopja daleč je skakal konj, kmalu sta bila blizu Ravijole. Da bi se rešila, vzletel pod oblake; ali Marko zavilni buzdovan in jo zadene ravno med pleča, da pade na zemljo. Reva začne junaka bratimiti (imenovati brata) in ga prosi, naj jo pusti živo, češ, da hoče nabrati trave, da izleči Miloša. In res, komaj položi Ravijola ranjencu nabrane trave na rano, oživi Miloš; še lepše mu je grlo in še bolj trdo mu je srce nego poprej. Od tega časa je bila vila Ravijola Markova posestrima.

(Konec prihodnjt.)

## Iz celega sveta.

**Grozna nesreča v železnem plavžu.** V Kneutingu na Nemškem je zalilo tekoče železo 7 delavcev, ki so bili takoj mrtvi.

**Pomračenje meseca.** Na dan, ko so Srbija, Grška in Bolgarija napovedale vojno Turčiji, so videli v Belem gradu pomračenje meseca. Ta nebeški pojav tolmačijo za znak zmage nad polumescom; ob tej priliki so oživele stare pravljice o znamenjih, ki so se pokazala ob začetku kake velike vojne.

**Albanci so izborni strelec.** tako so dognali te dni tudi v bolnišnici v Belem gradu. Cela vrsta vojakov je ranjenih v levo roko. To se je zgodilo tako: Srbski vojaki so za okopi držali ležečo puško naprej z levo roko in Albanci so streljali na te roke in tudi res ranili obilo vojakov v levo roko.

**Koliko ljudi so poklali in pobili Turki tekom enega stoletja?** Nek list navaja strašne čine Turkov tekom enega stoletja: 50.000 ljudi so ubili in poklali na otoku Kios, 10.000 v Kurdistanu, 11.000 na Libanu, 10.000 v Bolgariji, 300.000 Armencev. To znaša 381.000 oseb, ki so bile žrtve mohamedanske zverinstva.

**Bolni ruski carjevič.** Tajni svetnik Petrov, učitelj carjeviča, objavlja podatke o pouku, ki ga vživa carjevič in ki se je pričel v preteklem letu. Učni načrt je napravila carinja, ki posvečuje vse svoje proste ure vzgoji svojega sina in ki ga v angleščini sama poučuje. Učitelji in vzgojitelji spremljajo carsko družino na vseh njenih potovanjih. Carjevič ima le junija in julija počitnice. Pouk se prične vsak dan med 9. in 10. uro zjutraj in traja k večjemu 3 ure. Carjevič je zelo pazljiv, pouka željen učenec in kaže

dni je stal zopet pred sodnikom. Sodnik ga je vprašal z nova, kdo je in s čim se peča in odkod je doma. Ali neznanec je odgovoril, da ne pove, kdo je. Sodnik ga je obsodil na 6 mesecev ječe. Neznanec je odšel ves zadovoljen v ječo.

**23 oseb utonilo.** V Hoszumez v Ogrskem se je hotelo 30 oseb prepeljati v dolno čez reko Tiso. Čoln se je sredi reke prevrnil in vsi so padli v vodo, 7 oseb se je rešilo, dočim so ostale utonile.

**Nesreča na lovu.** Iz Budjevice na Češkem poročajo: Na nekem velikem lovu, ki se ga je udeležil tudi knez Liechtenstein, je streljal knez z lovskega voza. Konji so se splašili in osebe, ki so bile v vozu, so padle z voza. Knez Liechtenstein in voznik sta bila lahko, gozdar Gregorec pa težko ranjen.

**Ce hoče mesar prevariti odvetnika!** Neki pariski mesarski mojster je opazil, da mu je neki tatinski pes ukradel par vabljevih klobas, ki jih je razložil mojster pred svojo prodajalnico. Ko je pes klobase požrl, se je mirno pridružil svojemu gospodu, ki je pa kmalu nato šel v bližnjo hišo. Mojster je šel takoj za njim in izvedel, da je lastnik psa odvetnik ter ga zaprosil za pravni nasvet. Razvil se je sledeči razgovor: „Povejte mi, gospod odvetnik, ali je lastnik psa obvezan povrniti škodo, ki jo napravi njegov pes?“ — „Seveda, moj dragi.“ — „No, potem pa prosim za 5 frankov. Vaš pes mi je ravno ukradel za 5 frankov klobas.“ — Z izrazom, napol kislim, napol sladkim, je izročil odvetnik mesarju 5 frankov. Mesarski mojster je odšel popolnoma zadovoljen, da je tako lahko vjel odvetnika. Toda kdo popiše njegovo začudenje, ko dobi čez par tednov od svojega pravnega zastopnika račun za pravni svet v znesku 20 frankov. — Kdor se zadnji smeje, se najboljšje smeje.